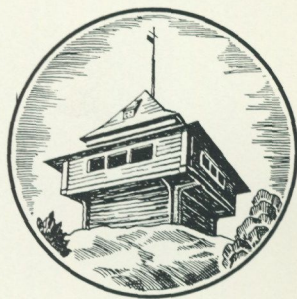

Fataburen 1977

Fataburen 1977

Fataburen

1977

Nordiska museets och Skansens årsbok

Redaktör: Göran Rosander

Pärmens färgbild: Montebello, fasaden mot Vaxholmsfjärden. Akvarell
av Fritz von Dardel, 1890-talet. Privat ägo.

Tryckt hos Berlings, Lund 1977
ISBN 91 7108 144 5

En grekisk invandrarorganisation

Karla Werner

Mottagningsinstitutioner

Med institution menas här institutioner skapade enkom för invandrare. Där är man från början beredd att möta invandrarens speciella problem och kan utöva en mottagande funktion. I bästa fall kan institutionen förvandlas till en konstant rådgivningscentral för ett fast klientel. Ett exempel på en sådan institution är *Immigrant Service*. Denna officiella svenska mottagningsinstitution finns till för att föra invandraren in i samhället, att lämna en första hjälp men också att tjäna som "provisoriskt centrum för invandrarna i Stockholm och deras mer eller mindre fast organiserade grupper". Vidare hänvisar byrån till andra myndigheter, enskilda organisationer, kyrkor osv.

På annat håll har man i anslutning till invandrarbyrån samlat under ett tak kulturella aktiviteter, en lekskola och studieverksamhet med språkkurser. På så sätt kan naturliga centra för invandrare skapas, institutioner som kan fylla flera funktioner och närma sig strukturen på de organisationer som bildas av invandrarna själva. Det finns mellan de av värdlandet skapade institutionerna och "egna" invandrarorganisationerna dessutom organisationer och institutioner, som invandrare tagit initiativet till men som arbetar med tillskotts pengar från stat och kommun och mestadels har enbart att förlita sig på ideell arbetskraft för att organisera verksamheten. Ett exempel är *Internationella Föreningen för Invandrarkvinnor*. Här finns inslag av svensk personal samt en programmerad verksamhet efter svenskt mönster, vilket präglar verksamheten som "svensk institution". Så finns det

invandrarorganisationer, initierade och sammansatta av invandrare, s.k. *nationella invandrarföreningar*, till vilken den av mig studerade grekiska invandrarorganisationen hör.

Mitt syfte har varit att undersöka denna invandrarorganisations funktioner och särskilt belysa frågan i vilken grad föreningen fungerar som "kulturell oas" och som sluss in i majoritetssamhället. Samtidigt som kontaktbehovet står i förgrunden måste det alltid ses i relation till hela anpassningsprocessen. Är invandrarklubben en mötesplats för personer med anpassningsproblem, eller fungerar den som förmedlande länk mellan minoritets- och majoritetsbefolkningen och deras resp. kultur med en någorlunda friktionsfri konfrontation med nya normer och levnadssätt som följd? Anpassningsproblematiken med sådana centrala frågor som identifikationssvårigheter och behovet av referensgrupper kommer därför att beröras framöver.

Uppsatsen bygger på iakttagelser gjorda 1973 under flera månaders umgänge med grekiska immigranter i en invandrarorganisation samt på mångåriga kontakter med greker. Poängteras bör att den bild som ges delvis präglas av de villkor som gällde under militärdiktaturen. Huvuduppgiften var att registrera observerbart beteende bland grekiska invandrare och genom vardagligt umgänge med dem lära mig något om deras värderingar. Jag var också mån om att smälta in så mycket som möjligt i gruppen eller de olika grupperingarna i föreningen och tillhöra de vardagliga besökarna, varför mina informationer främst härstammar från samtal och oftast ostrukturerade intervjuer.

Fältanteckningar

En vanlig eftermiddag på "klubben"

Röster om organisationen: "Ett dynamiskt någonting med fraktioner, falanger som motverkar klubbens intressen." – "Ett ställe där man kan glömma och får vara grek, har vänner omkring sig, kan sjunga, dansa, dricka utan att väcka förargelse" (gäller festliga tillställningar, inte vardagsaktiviteter). – "En riktig skvallerby." Råd från vännerna: "Gå bara dit när du är säker att det finns någon där som du känner, om du vill slippa att bli uttittad." Därför hade jag bestämt träff med två vänner. Jag kom dit kl. 17.45. Lokalen var fylld av ca 60 personer, män, grupperade kring borden i upp till åtta personer. Omkring 15 personer var engagerade i biljardspel.

Dimitris satt tillsammans med tre äldre greker över ett parti schack och pekade mot ett annat bord på andra sidan rummet, där hans vän Panayiotis satt. En annan för mig okänd person satt mitt emot honom. Panayiotis presenterade honom som sin bror, nyanländ från Grekland med fru och barn. Medan Panayiotis hämtade kaffe, fick jag höra att brodern hade förlorat sitt jobb som agronom av "oförklarlig anledning". Gård och ägor överlämnades åt föräldrarna, och familjen kom mycket hastigt till Sverige. De hade varit här en gång förut på bröllopsresa. Nu väntade man sig hjälp av Panayiotis. Denne hade just gift sig med en grekisk flicka, och man hade beslutat att flytta över till en större lägenhet, där de båda paren kunde bo tillsammans. Jag inbjöds redan att fira överflyttningen.

Från grannbordet kom bekanta till Dimitris och frågade om vi ville följa med till utlänningsroteln för att "ordna pappren" åt en nyanländ vän. En styrelsemedlem vinkade åt mig, och jag flyttade över till deras bord för att tolka utländsk korrespondens, som man bett mig om. Vid bordet satt fyra personer, som jag bara kände till utseendet. De frågade efter mitt namn och presenterade sig själva, med bakgrundsdata till och med. Det var en student, två hantverkare och en bonde. Bonden, "färaherden" som de

andra kallade honom för, påpekade för mig att det inom organisationen också finns utrymme för diskussioner mellan "folk som jag och sådana som talar ett annat språk" eller "de som har glömt att säga något vettigt, för att de läser för mycket". Jag frågade studenten, vilket yrke han syftade till med sina studier. "Astronaut", svarade han. På min frågande min tillade han: "För att kunna fly till rymden." Alla skrattade förstående. En av de äldre männen pekade på sitt huvud och sade med skrattande ögon: "Och jag tänker bli flintskallig", varpå min granne, "färaherden", tog mitt långa hår och lade det provande på den lätt flintskalliges panna i antydd Hitlerfrisyr. Mustaschen markerades med pekfingret. (Mitt tyska medborgarskap var bekant, så jag brukade kallas för Germanida av medlemmar som inte kände mig personligen.) Skrattet var gott, men för säkerhets skull fick jag en kram också för att inte ta illa upp.

Under tiden hade en del besökare passerat vårt bord, stannat för att utväxla några ord. Man frågade efter familjen och bjöd varandra hem till sig. Vid bordet bredvid satt en grupp ungdomar på 18–25 år och diskuterade de senaste händelserna i Aten. Diskussionen blev allt häftigare, och en del reste sig och ställde sig omkring de debatterande, nya tillkom. Ca 20 personer deltog nu i diskussionen, men en var i ordets sanna mening ordförande. Vid mitt bord iaktogs händelserna oberört. Man vände knappast på huvudet och någon muttrade: "Han borde nog yttra sig om fotboll istället."

Mitt i allt ringde telefonen nästan oavbrutet, och namn ropades högt genom lokalen. Efter en halv timme tröttnade våra bordsgrannar på temat, och sällskapet upplöstes. En del lämnade lokalen, andra grupperade sig på nytt. Somliga kryssade ständigt mellan borden, satt på armstödet på någons stol, deltog kortare eller längre tid i samtalet och fortsatte till nästa bord, där något bekant ansikte skymtat fram. Vid vårt bord fortsatte samtalet kring erfarenheter av mötet med värdbefolkningen.

1. Invandrarföreningens filial i Rinkeby samlar flera hundra greker till ett möte 1977 där den dåliga sociala miljön i Tensta och Hjulsta diskuteras samt preventiva åtgärder till förmån för familjen och barnen föreslås. Foto Pressens Bild.

Christos, studenten, har varit sju år i Sverige och har efter många försök att upprätta vänskapsförbindelser med exempelvis svenska studiekamrater inte lyckats få någon nära vän bland dem. "Jag har tröttnat på att skämta in mig hos folk. Hur länge orkar man vara pajas! Här får jag åtminstone vara sur ibland utan att behöva vara rädd att göra ett ofördelaktigt intryck. Du vet själv, hur lätt beteendet kan missuppfattas." Och så påminde han mig om ett uttalande jag gjort vid ett av mina första besök i organisationens möteslokaler. Uttalet måste han ha uppsnappat, för vi hade aldrig förut talat med varandra. Jag hade vid åsynen av en grupp diskuterande greker undrat vad de bråkade om och fått till svar, att denna form av diskussion var

en vanlig företeelse. Först när antydningar om den andres brist på personliga kvalifikationer bryter diskussionens neutrala innehåll, kan bråk uppstå.

Några dagar senare hade jag ett annat "grekiskt rendezvous" med Giorgios, dvs. ingen av oss höll den utsatta tiden, jag för mina erfarenheters skull och han av vana. Också den här gången var han sin vana trogen. Under trekvarts väntetid i organisationens lokaler kände jag en viss samhörighet med andra väntande, som under tiden avtalade möten som de säkert inte heller skulle komma att infinna sig till i tid. Giorgios ursäktade sin försening med svårigheter att vakna upp efter utsävningarna under ett två dagars bröllopsfirande. Han var hungrig, och vi förflyttade oss till

organisationens restaurang med grekiska maträtter. I köket pågick en diskussion mellan två arbetsskift. Man försökte dra in kunderna som skiljedomare över vem som fick slava mest, och det gjordes några svaga försök till medling, men till sist föreslog vi att få äta först, innan diskussionen fortsatte. Giorgios hade beställt ugnsstekt lamm och skar allting i små bitar, gav mig en gaffel och trugade mig att ta för mig. Tydligt uppskattades inte mina försök att hålla takten, och matningshjälp sattes in. Kaffe behövdes på detta, och vi valde ett bord i samlingsrummet, som då, som vanligt på sena eftermiddagen, hade mellan 50 och 60 besökare.

En stor klunga av relativt nyanlända hade bildats i "bästa hörnan". Därifrån har man utsikt över hela lokalen och nära till telefonen och kaffemaskinen. Man diskuterade politik tillsammans med den äldre Sokrates som tillhör stamgästerna. Men plötsligt gjorde diskussionen en helomvändning, och alla tolv vände sig mot honom i häftiga personliga angrepp. Förklaringen till detta var att Sokrates, som är känd för sina spetsiga anmärkningar och lust till aggressiva inlägg i diskussioner, nu hade fått bägaren att rinna över. Den attackerades protest drog de andra med sig; de hade samlat på sårade anmärkningar i väntan på tillfället att ge igen. Sokrates tillhör ingen grupp men brukar röra sig mellan borden och komma med små inlägg i samtalen för att retas. Alla kände till detta, och därför var alla berörda av den här händelsen. Stolar drogs häftigt fram till gruppen, så häftigt att bordet åkte med. En av de diskuterande satte sig t.o.m. på Sokrates knä för att armstödet på stolen inte räckte till. Huvudpersonen tog det hela lugnt och sade knappast någonting alls under stormen.

En av styrelsemedlemmarnas försök att medla förfelade inte sin verkan, och han försökte sedan likaså diplomatiskt att mota bort några ölberusade svenska ungdomar, som hade förirrat sig in i lokalen. De satt i soffhörnet och pussades ogenerat. Ingen av grekerna tittade ingående, utan man vände

genast bort blicken, rynkade på näsan och kommenterade det hela dels med upprörda, dels med ironiserande utrop. Styrelsemedlemmen pekade på pusskalaset och förklarade för de inblandade: "Endast för medlemmar."

Några medlemmar

Iannis, i 30-årsåldern, gift med en svenska, sedan åtta år i Sverige, talar mycket bra svenska, fungerar som språkkliniklärare, tolk och ordförande i en grekisk förening.

Bakgrund: studentexamen, militärtjänst, aspirant på tjänstemannabana, kände en viss otillfredsställelse inför framtidsutsikterna, kom på försök till Sverige tillsammans med en vän. Arbetade sig målmedvetet upp från diskare till nuvarande position.

Iannis är mycket anlitad i invandrarfrågor, har ont om tid, men försöker att inte verka för upptagen. "Det är en förutsättning för mitt arbete med mina landsmän, men också här får man vara bestämd och dra vissa gränser. Det har faktiskt hänt att man ringt mig mitt i natten för att få hjälp med 'problematiske' svenska flickor." Han berättar om svårigheterna att nå den nuvarande positionen, om avundsjukan, försök till baktalan och svartmålning av hans person, om hans modlöshet att fortsätta sitt arbete. "Det gällde att stå på sig, att bita ihop tänderna. Jag hade ju på samma gång fördelen att kunna bemöta dessa konspirationer på det rätta sättet, eftersom jag själv är grek och kan mina landsmän. Denna fördel har jag också i mitt arbete jämfört med mina svenska kolleger, som arbetar med invandrarfrågor. Man klagar exempelvis över grekernas bristande organisationsförmåga, men jag kan utgå ifrån detta, eftersom vi inte är vana vid organisationer hemma i Grekland. Man måste acceptera, att även lösa organisationer har sitt berättigande, att mötescentra för greker lika dem hemma (tavernor, *kafeneion*) måste finnas. Grekens behov av sällskap kräver detta, och de svenska alternativen är inga alternativ för mina landsmän. Restauranger och kafeer är alldeles för

dyra och motsvarar dessutom inte ändamålet, nämligen att ta emot folk, som vill umgås med varandra på ett otvunget sätt.”

Iannis hade arrangerat ett möte, där jag kunde träffa några av organisationsmedlemmarna. Vi diskuterade anpassningsproblem i stort. Han bemötte varje inlägg på samma vänliga men bestämda sätt, och han visade sig inte en enda gång överlägsen i sin attityd eller betonade sin verbala överlägsenhet. Däremot väntade de närvarande på hans förtydliganden och vände sig vid behov till honom, när exempelvis tvivel uppstod, om jag hade förstått det sagda.

En av de närvarande poängterade hur lätt han kunnat anpassa sig och kunnat få svenska vänner. Hans vidare försäkran om hur besläktad han kände sig med värdbefolkningen väckte ingen större resonans. Iannis kommenterade: ”Så länge du håller i dig i *kombolo'n*, är du nog mera grek än svensk.” (Komboloi är ett radband som männen kastar mellan fingrarna på ena handen ”för att ta bort bekymren” som man förklarade för mig.)

Något senare, när alla hade gått, berättade Iannis att just denna person hade stora svårigheter att finna sig tillrätta, dvs. växa in i samhället i naturlig takt. Mannens svenska vänner hade kontaktat Iannis för att inhämta information om sin grekiska bekant. Dennes ivriga ställningstagande som betonade konformitet med svensk regeringspolitik hade visat sig brista på några punkter, vilket lät honom framstå som opportunist. Iannis betonade vikten av en lugn anpassningstakt och närvaron av kunniga handledare för att hjälpa tillrätta. ”Visserligen är ett positivt privat mottagande viktigt för den första emotionella trygghetsupplevelsen i ett nytt land, men minst lika viktigt är de officiella motagningsinstitutionerna.” Dessa betecknade han som ”läroanstalt för svensk byråkrati, vilken jämförd med Grekland är ett lätt maskineri med utpräglad jämlikhetsprincip”.

”Det är viktigt att kunskaper om det nya

samhället lärs ut under beaktande av invandrarens bakgrund. Enligt min erfarenhet vill många av mina landsmän nå en ekonomisk anpassning, och tanken på en återkomst till Grekland finns alltid med som en bromsande faktor inför ett fullständigt accepterande av ett nytt levnadsmönster. Jag är t.ex. medveten om vad jag gör, när jag appellerar till barnens *filótimo* (ärekänsla) under mina lektioner. De skall inte behöva gå miste om säregna etiska normer, så länge de medvetet upplever konfrontationen mellan två kulturer och så länge de själva kan ta ställning till ett framtida val, vilken kultur de vill tillhöra.”

Maria, 14 år, sedan fyra år i Sverige, talar svenska utan brytning.

Bakgrund: hennes far är hantverkare och lämnade Grekland av ekonomiska skäl för att så småningom hämta hit sin familj.

Utom barnen talar ingen i familjen ens hjälplig svenska. Kontakterna, som delvis härrör från faderns första tid i Sverige, då han bodde tillsammans med landsmän, har aldrig utökats till svenskar, och man anser sig inte tillräckligt motiverad för att lära sig det svenska språket. Maria har många gånger fått fungera som tolk och sköter överhuvudtaget familjens formella och officiella förbindelser med samhället.

Eftersom möjligheten till tätare möten var begränsad på grund av föräldrarnas rädsla och misstro, började Maria och jag brevväxla. Följande avsnitt ur några brev talar för sig själva:

Mitt stora problem är att min pappa förbjuder mig en massa saker. Jag får inte gå på klassfest och jag får inte gå på något party. Jag får helt enkelt inte umgås med killar. Sådär en gång i veckan är det någon av tjejerna i klassen som har party. Då bjuder de några tjejer och några killar. Mig vill de också bjuda men de vet att jag inte får gå, så de bjuder mig inte. Sedan efteråt kommer de och berättar för mig vad de har haft för kul osv. Så går jag hem och gråter ... Jag ska göra uppror hemma. För allt är ju mina föräldrars fel. De är inte elaka, men de kan inte förstå mig. Jag försöker att få dem att fatta att vi är i Sverige nu och det är år 1973. Men det är hopplöst. De bara snackar om hur det var på deras

2. På kvällen tittar man på TV. Barnen översätter om det behövs. Dimitrios och hans fru Dafni drömmer om att få ihop så mycket pengar att de kan köpa en lastbil och jobba med den i hemlandet. Foto Pressens Bild.

tid då flickor skulle vara för sig och pojkarna för sig.

Du vet, vi ska åka till Grekland i sommar nu, och min morsa bara köper och köper kläder åt oss. Vi har köpt en ny bil också. En stor och flott Ford Consul. Det är hopplöst. De vill att vi ska åka till Grekland och visa oss. De städar och skurar dag och natt och är på dåligt humör för att dölja sig. Det är inte klokt. Ingen mår ju bra av det. Jag tycker inte att det ska behöva vara så. Men jag längtar ändå till Grekland ...

Ur ett senare brev:

Mina föräldrar har inte några vänner som är liberala i sitt tänkesätt, alla är mer eller mindre värre. Jag har kontakt med deras barn, för alla har de samma problem som jag. Du undrar också om mina föräldrar skulle gilla om jag blev poli-

tiskt aktiv så småningom. Nej, verkligen inte. De är rädda för att jag ska bli det. De är rädda för att jag skall ställa till något så att de åker fast i Grekland. De tror inte att jag vet så mycket om politik, men jag vet mer än de nånsin kan ana. Jag läser politiska böcker varje dag och är väldigt intresserad. Men jag tänker inte fråga dom om jag skall bli politiskt aktiv eller inte. Det avgör jag själv. Och passar det dem inte så stic-ker jag hemifrån.

Maria är medlem i organisationens "ungdomsavdelning". Föräldrarna som redan har hindrat hennes umgänge med svenska kamrater, anser sig inte kunna förbjuda umgänge med grekiska ungdomar, om också den politiska prägeln på aktiviteterna inom ungdomsorganisationen ses med

3. Banden till hemlandet är starka trots en yttre anpassning; nationella seder förs över till barnen. Foto Nils-Johan Norenlid.

oblida ögon. Så måste hon avstå från varje offentlig meningsyttring i politiska sammanhang. "Jag får väl än så länge nöja mig med att tänka solidariskt."

Invandrarnas kulturella bakgrund

Mat och umgänge hör ihop

Går man en sen kväll genom en grekisk stad eller en grekisk by på jakt efter samtalspartner och förströelse så är lukt- och hörselsinnet de bästa vägvisarna. Där musiken är som gladast och doften av stekt lamm eller *souflaki* (stektt eller rostat kött) står som tätast, där finns tavernan och där sitter grekiska män eller familjer för att

samvara över några glas *ouzo* eller vin. Anissnapsen intas tillsammans med några bitar fårost, starkt kryddade korvskivor, sardeller, fiskromsröra och grönppepparfrukter. En annan föredrar en rågad tallrik med bläckfisk och droppar saften av många citronklyftor över anrättningen. Det färska vita brödet serveras i riklig mängd och används till att doppa i olivoljan. De starkt kryddade förrätterna gör mången middagsgäst törstig och huvudmålet aväts med hjälp av flera glas vin. Musiken bidrar till en alltmer uppsluppen stämning. En familjefar reser sig upp och börjar dansa inför de andra. Familjen klappar takten, och dansören blir alltmer virtuos i sina dansrörelser. När han imiterar en magdanserska – alla

tycks ha väntat på detta inslag – får han många beundrande och uppmuntrande tillrop. En annan manlig gäst tar med sig sitt vinglas till "dansgolvet" (ett någorlunda fritt utrymme mellan borden) och sätter det på pannan alltmedan han bakåtlutad utför rytmiska dansrörelser. Han är mycket skicklig och håller på en lång stund, och så kommer också de första tallrikarna flygande och krossas framför hans fötter, ett uttryck av högsta uppskattning.

Man önskar att samvaron i ett nytt land skall ha samma former. Bjudningar hemma hos grekiska familjer brukar utmärka sig genom riklighet i mat och dryck. Kvinnor ur samma vänskaps- och bekantskapskrets hjälps åt att klara en del av de tidskrävande matsysslorna. Så gör de t.ex. nudlar, bakar bröd och bakverk för att kunna bjuda släkt och vänner på "äka grekisk mat". Grönsakernas sämre kvalitet och de höga priserna på matvaror leder dock i de flesta fall till att gästfriheten blir lidande. "Vi är vingklippta här" brukar invandrar-greker säga, och så berättar de hur det är "hemma".

Rollspel

Männens dominerande roll i Grekland som familjeförsörjare och familjens moraliska väktare är ett faktum. Samtidigt låses kvinnorna i sina rollfack. Känslsamheten är t.ex. helt reserverad åt kvinnorna. Tårar är ett tecken på kvinnlig vekhet men samtidigt också ett kvinnligt privilegium. Så får kvinnorna i all offentlighet ge uttryck för sin sorg över förlusten av en son, broder eller man.

Männen, som har till uppgift att representera familjen utåt, lär sig mycket tidigt att "hålla masken". Det hela kan också jämföras med en teaterscen där rollinnehavarna försöker spela sina roller enligt reglerna, men där nyckelord från kulisserna (i vårt fall från personer som "backar upp" rollinnehavaren, alltså: familj, vänner släkt) hjälper aktörerna att klara sina roller eller att konkurrera ut motparten i fråga om briljans och skicklighet i rollspelet. Ett sådant samspel visar sig tydligast i si-

tuationer som kräver hela familjens insats för att kunna möta motparten. Det är faderns privilegium att godkänna och i vissa fall utse sonens och dotterns blivande hustru resp. man. Då föräldrarna önskar att särskilt döttrarna skall "gifta upp" sig är det en prestigeladdad fråga för fadern att etablera de rätta kontakterna. Familjemedlemmar med "manschetttyrken" i staden är i dessa fall de bästa tänkbara förbindelselänkarna med stadens borgerlighet. En man som på så sätt planerar för familjens välmående och anseende och lyckas "manipulera" personer med inflytande, betraktas som fullvärdig samhällsmedlem.

Under den första tiden i immigrationslandet är grekerna därför benägna att anlita landsmän som uppger sig ha möjlighet att fixa förmåner, etablera kontakter osv., allt efter mönster i hemlandet. I värsta fall kan den nyanlände råka ut för hjälpare av tvivelaktig karaktär, av Immigrant Service kallad för "tolkmaffia".

Inom familjen grundläggs rolluppdelningen, och familjen vakar även över de vuxna medlemmarnas förehavanden. Kvinnor uppfostras till att bilda en egen familj och männen har till uppgift att grundlägga familjer för döttrar och systrar. I familjens intresse får bröderna inte gifta sig innan systrarna har bildat familj. Denna starka familjebindning, sanktionerad av kyrka och stat, får ett ytterligare uttryck i en annan kyrklig institution, fadderinstitutionen. Här knyts personer tillhörande den grekisk-ortodoxa kyrkan genom rituella släktskapsband till familjen. I barnets intresse väljer man gärna någon till gudfader som kan tänkas säkra barnets framtid.

Till mannens synliga rollspel hör också hans umgänge med vännerna. Vänskap är "grekens själsliga tyngdpunkt", menar byadvokaten i Kallifatides' roman *Herrar och bönder*. En grekisk meddelare säger så här: "Det ger prestige att ha många vänner, men det är skillnad mellan vän och vän. Man räknar inte gångerna man hjälper en vän, även om det är enbart du som ger hela tiden." Vänskapen är emotionellt laddad, den ger utrymme för känsloutbrott och öm-

sesidiga förtroenden som utesluter det andra könet. Kvinnorna misstänks exempelvis att utnyttja dessa förtroenden till egen fördel vilket kan tolkas så att männen i dessa fall tror sig förlora något av den "naturliga" överlägsenheten och auktoriteten.

Det är naturligt att vänskapsrelationer får en speciell betydelse för invandrare i det främmande landet. Immigranter, som under mötet med värdbefolkningen känner sig besvärade av missförstånd, låg värdering av person och kultur, diskriminering osv., känner sig benägna att kanalisera sitt behov av uppskattning och emotionellt utbyte till ett fåtal personer. Troligtvis utgörs dessa personer av landsmän. Dessa få intima vänner kan sedan få en stor betydelse i individens liv. En vän värderas efter uppriktighetsgrad, generositet, humanitet. Det finns otaliga exempel på generositet mot vänner och även mot främlingar (presumtiva vänner). Man bjuder varandra på kaffe eller vin, och man är lika frikostig med maten som skärs i bitar åt de kringstående. Detta beteende framträder i synnerhet vid fester där alla deltagare förväntas kunna betala tillbaka på samma sätt. Lika mycket som man värderar generositet, lika mycket föraktar man snålhet, och det cirkulerar många historier om penninggalna individer, som görs till åtlöje och beskrivs som den förkroppsligade ondskan och fullheten. Denna självklarhet i givande och tagande är utmärkande för ett vänskapsförhållande. Mina tackförsök "hur skall jag någonsin kunna gottgöra det här ..." avfärdades ofta med: "Tjata inte på det där svenska sättet, bjud igen om du vill." En festlig kväll på klubben är fylld av tecken på vänskap. Det är trångt och människor pressas ihop – två på en stol – "för en god vän finns det alltid plats". Jag har lämnat min egen plats för att hälsa på några vänner som vill bjuda på ett glas vin, men flaskan är tom. Innan Kostas hinner betala kyparen, som kommer med en ny flaska, har vännen mittemot köpt flaskan och fyller på alla glas. Något senare får jag veta att Kostas har blivit friställd och just nu befinner sig i ekonomiska svårigheter.

Mellanhänders och referensgruppers betydelse

Det grekiska samhället utmärks schematiskt uttryckt av en stark motsättning mellan två block. På den ena sidan finns alfabetism, låg utbildning, på den andra utbildning och följaktligen inflytande. Klyftan går enbart att överbrygga med mellanhänders hjälp. Detta är både en inofficiell och officiell process. Mellanhänder i form av bl.a. byråkratiska institutioner utfärdar de behövliga papperen till förmåner av olika slag. Rekommendationer, intyg osv. behövs ständigt, och individen måste dessutom betala för dessa tjänster efter individuellt godtycke. Man är därför mycket mån om att etablera personliga kontakter med mellanhänder, och man vinnlägger sig om en tjänst-gentjänstprincip.

En stor del av invandrarna kommer från landsbygden. De är jordbrukare med låg utbildning. Detta gäller i synnerhet de äldre immigranterna. Nyhetsmedia, kyrka, vetenskap, myndigheter och politiker använder sig till stor del av skriftspråket *katharevousa*, vilket inte behärskas tillräckligt av den stora massan, som använder sig av folkspråket *dimotiki*. Behovet av medlare mellan elit och massa tycks tydligen vara inbyggd i systemet. Man kan också beteckna detta som en kommunikationsprocess mellan elit och icke-elit i syfte att förmedla nyhetsflödet och "manipulera" symboler, som skall främja identifikationen med givna värden och symboler inom systemet. Överförd på invandrarorganisationen har "eliten" – detta fall styrelsen, ledaren – en dubbel uppgift, nämligen att "manipulera" symboler tillhörande två kulturer. Dessutom behöver kommunikationen vara av personlig karaktär. Strävan efter att etablera personliga relationer med "eliten" yttrar sig i att man försöker knyta dess representanter till familjen genom att låta dem tjänstgöra som bröllopsvittnen eller att be dem bli faddrar till barnen.

Inom invandrarorganisationen möter nykomlingen redan etablerade landsmän som kan betecknas som språkligt och soci-

alt anpassade. Bortsett från de enbart ekonomiskt anpassade kan de förstnämnda sägas ha intresse av att organisera sig både för att genomdriva krav på en förbättrad service på invandrarområdet och för att komplettera samhälleliga institutioner. De är också villiga och kapabla att lämna hjälp åt landsmän, på "grekiskt sätt" väl att märka. Det är både en prestigefråga att bli anlitad av rådsökande och en avvägningsfråga mellan *filótimo* (moralisk förpliktelse att ställa upp) och självintresse, dvs. att inte låta utnyttja sig.

Den nyanlände immigranten befinner sig i en situation som kännetecknas av osäkerhet. Han konfronteras med en ny kultur och upplever en ny social situation, ett främmande språk som ett avbrott i en identifieringsprocess bland kända kulturella ramar i hemlandet. Han behöver återorientera sig; han behöver först och främst en referensgrupp för att klara övergången. I överflyttningsskedet blir han i de flesta fall omhändertagen av redan etablerade familjemedlemmar, vänner och bekanta. Dessa kan här lämpligen betecknas som privata mottagningsinstitutioner. Släkt och vänner som möter honom och som efter något eller några år i det nya landet anser sig som etablerade, har alltsomoftast endast hunnit eller velat genomföra en ekonomisk anpassning. För etablering av nyanlända måste därför mellanhänder anlitas som betraktas som anpassade även språkligt och socialt. Dessa personer kan av ovannämnda skäl hittas i invandrarorganisationer, vilka också fungerar som mottagningsinstitutioner på det emotionella planet. Landsmännen som tar emot den nyanlände har genomgått samma anpassningsfas och kan möta hans svårigheter med förståelse. Tillsammans med dem kan han använda sig av kända och betryggande kulturella instrument. Han har frihet att välja eller anpassa sitt beteende inom välkända ramar istället för att bli utsatt för en mer eller mindre typiserad behandling i värdlandet. Vid umgänge med landsmän kan han därför utgå

ifrån att alla behärskar spelreglerna och inget missförstånd behöver uppstå.

Intimt förknippad med referensgruppsbegreppet är frågan om identitet och personligt värde. Bland medlemmarna i invandrarorganisationen finns, utom dem som klarat konfrontationen med det nya samhället och dem som är i begrepp att ta steget ut, individer som har tagit skada av mötet eller som aldrig klarat omflyttningen från början. Individen har upplevt en social förändring, vilket också innebär en omkastning av kända sociala roller. Invandrans relationer till klass- och gruppmedlemmar som hittills präglats av ett speciellt socialt system, vilket tjänade som orientering för hans beteende och handlande, har inte kunnat ersättas på ett för individen tillfredsställande sätt. Hans beteende gentemot värdbefolkningen väcker inte den resonans han är van vid i hemlandet där den styrker honom i hans speciella sätt att agera och vara. Ju äldre individen är desto svårare torde det också vara att ändra på hans självsyn. De äldre invandrarna kommer att orientera sig efter kända identitetsideal, medan de yngre kan utbyta dessa så småningom. Denna process är naturligtvis beroende av anpassningsdisposition och erfarenheter i det nya landet.

Ett identitetsideal som teoretiskt torde (och enligt den grekisk-ortodoxa kyrkan borde) vara riktningsgivande för majoriteten av den grekiska befolkningen är den grekisk-ortodoxa tron. Ett annat vittomfattande identitetsideal är ärebegreppet, *filótimo*, som utgör ramen för eget och förväntningarna på andras beteende. För övrigt varierar individernas identitetsideal, till stor del beroende på vilka sociala möjligheter som står invånarna i resp. samhälle till buds att förverkliga dem. Så finns naturligtvis också inom invandrarorganisationen olika uppfattningar om identitetsidealens attraktivitet, i synnerhet mellan etablerade och nytillkomna invandrare. De förra har kanske lärt sig att använda annorlunda eller t.o.m. utveckla nya värdekriterier. Denna process brukar börja

4. Hemma i byarna väntar de gamla på barnens och barnbarnens årliga besök. "Att komma hem är som att andas igen, men jag kan inte leva där", säger en invandrare. Foto Pressens Bild.

redan vid kontakten med ett nytt språk, som inte visat sig kunna täcka hela den emotionella skala som modersmålet förmår. Identitetsbyte är en komplicerad process. Exempelvis kan nya rolluppgifter strida mot inlärdade beteendenormer. Individen kan åta sig en roll för att vinna popularitet hos värdbefolkningen men känner detta beteende strida mot sin egen identitetsuppfattning. Det måste således finnas möjligheter till återorientering. Detta kan

ske genom ledbilder, genom aktiviteter som förtydligar etiska normer, genom celebrerande av festliga höjdpunkter av olika slag tillsammans med landsmän. I sådana fall har ledarpersonligheter av mer eller mindre officiell karaktär avgörande inflytande över individens fortsatta utveckling. Här spelar invandrarorganisationen igen en betydande roll. I en välorganiserad och etablerad organisation med samhällsanknytning har ledarnas kapacitet be-

5. Kontrasten mellan hemland och gästland, mellan invandrarens näringsförvärv där och här är oftast stor. Därtill kommer som viktigaste hinder ett nytt språk. Med sin förmedlande och kulturellt bevarande funktion fyller invandrarföreningen en uppgift för den enskilde invandraren.
Foto Pressens Bild.

dömts som god av värdlandet och av invandrarna. Deras betydelse som rådgivare torde därför ej kunna underskattas.

Organisationens formella och informella struktur

Den studerade klubben kan betecknas som synnerligen välorganiserad med en styrelse av nio personer som ansvarar för föreningens olika funktioner. Styrelsen väljs varje år på nytt av föreningens medlemmar. Varje vecka har styrelsen sammanträde. Besluten som rör föreningens organisation och funktion meddelas per post.

Medlemskapet kostar 40 kr per år och berättigar till förmåner av olika slag. Så åter medlemmarna till reducerade priser i klubbens restaurang och får delta i festliga tillställningar där inbjudna gäster och artister förmedlar grekisk atmosfär med svenska inslag. Föreningens grundtanke är att både upprätthålla egna kulturella traditioner och att förmedla något av det nya landets kultur till invandrade greker. Så är medlemskapet i klubben också öppet för icke grekiska personer, och man eftersträvar kontakt med värdbefolkningen inom föreningens ram.

Den vardagliga sammansättningen av organisationens besökare kan närmast betecknas som tillfälliga grupperingar. Besökaren går dit i syfte att hitta en samtalspartner, att spela biljard, schack, att titta på TV, att inta en måltid, dricka kaffe osv. Men inte ens för någon timme bibehåller en sådan grupp sin sammansättning utan skiftar i storlek, förflyttar sig, kanske formulerar något mål för gemensam aktivitet och förvandlas till en fastare grupp.

Föreningen är också en mötesplats för olika politiska falanger. Vänner varnade inför mina första försök att ta itu med grupperingarna inom organisationen: "En icke invigd som du kommer knappast att kunna urskilja grupperingar och motgrupperingar inom föreningen." Och det visade sig faktiskt svårt att på grund av vem som pratade med vem avgöra vilka som tillhörde en viss falang. Först när jag själv hade koncentrerat mitt umgänge till en falang

och sedan uppträdde i sammanhang som lätt kunde tydas som om jag blivit kollaboratör med oppositionen, visade några personer, vilka tydligen också kände sig personligen bedragna, en stark reaktion mot mina förehavanden.

Klubben erbjuder i alla fall de olika falangerna en möjlighet till konfrontation och kommunikation. I bästa fall kan motståndningar överbryggas mellan stridande falanger som trots allt delar väsentliga värderingar.

Litteratur

- Cohen, Y. A., Social structure and personality. A casebook. New York 1961.
- Eisenstadt, S. N., Communication processes among immigrants in Israel, i The Public Opinion Quarterly, vol. 16, 1952.
- Foster, G. M., Interpersonal relations in peasant society. – A rejoinder to the comments, i Human Organization, vol. 19, no. 4, 1960–1961.
- Friedl, E., The role of kinship in the transmission of national culture to rural villages in Mainland Greece, i American Anthropologist, vol. 61, no. 1, 1959.
- Goodenough, W. H., Cooperation in change. New York 1963.
- Invandrare i Stockholm. Rapport avgiven av Stadskollegiets utlänningsavdelning. Sthlm 1969.
- Invandrarutredningen. Betänkande avgivet av landstingets i Stockholms län invandrarkommitté, i Förvaltningsutskottets utlåtanden och memorial. Bihang 1974:1.
- Kallifatides, T., Bönder och herrar. Sthlm 1973.
- Ny i Sverige. Utg. av Statens invandrarverk, årg. 1, nr 2, maj 1973.
- Pitt-Rivers, J., "Interpersonal relations in peasant society": A comment, i Human Organization, vol. 19, no 4, 1960–1961.
- Reinans, S., Minoritets- och invandrarorganisationer, i Samhällsarbete som metod. Teori och praktik i relation till invandrarfrågor. Rapport från samnordiskt seminarium i Jönköping 8–12 november 1971. Utg. av Socialarbetarföreningarnas nordiska samarbetskommitté. Kumla 1972.
- Siegel, B., Cultural mediation in Greece, i Kulturförändring i Sydeuropa. Red. K. Weibust. Khvn 1973.

Stycos, J. M., Patterns of communication in a rural Greek village, i *The Public Opinion Quarterly*, vol. 16, 1952.

Svensson, M., Invandrande greker utsatta för ockrare, i *Dagens Nyheter* 1974-01-22.

Werner, Karla, Invandrarnas hemby, i *Kulturvariation i Sydeuropa*. Red. K. Weibust. Khvn 1973.

Westin, Ch. & Kvar, Anna-May, Invandrarnas problem beslyta av invandrare i svårigheter. Rapport 2, utg. av Arbetsgruppen för invandrar- och minoritetsforskning. Sthlm 1971.

Wolf, E. R., Kinship, friendship and patron-client relations in complex societies, i *The social anthropological of complex societies*. Ed. by M. Banton. (A.S.A. Monographs. 4.)

Summary

A Greek immigrant organization

My object with this research has been to make clear in what way an immigrant organization functions as a "cultural oasis" or as a sluice into a host society. In order to explain the situation of the Greek immigrant I have studied the interaction in a Greek immigrant organization and tried to relate the observed interaction to the cultural background. Facts like the traditional task of the men to establish contacts with both the local and national society, i.e. to establish personal contacts with mediators who interpret and handle bureaucracy on a more personal level, are expected to be of value even here. This role-play, filled with prestige, gets its full meaning only amongst fellow-countrymen in the organization and helps to keep intact the Greek identity of the immigrants. The organization that was investigated, with all its groupings reminds me of a Greek village where contradictions of social and political kind, but even uniting ethical values, are determining for

similar groupings of the men in the local coffee-house or bar. So far the immigrant organization can be said to serve as a "cultural oasis", but this is not its only function.

The ruling group of the organization has as a task to interpret ethical values and cultural symbols both ways – from host country to immigrant and vice versa. This intermediation is done in a Greek manner, which enables the immigrant to find a smooth way into the new society. The advantage of knowing the immigrant's background with all its implications, makes the immigrant's own organizations more suitable to

a) keep alive or renew the immigrant's cultural identity

b) to facilitate an adaptation to the new culture.

The function of the immigrant organization is therefore twofold: it is both a "cultural oasis" and a sluice into the new country.